

Študijný odbor: 4.1.35 Geografia
Študijný program: Humánna geografia a demografia v štátnej správe a samospráve
Zameranie: Demografia v štátnej správe a samospráve
Akademický rok: 2018/2019

Predmety štátnej skúšky:

- I. Povinný predmet: Všeobecná humánna geografia a geografia verejnej správy
- II. Povinný predmet: Demogeografia a demografia
- III. Povinne voliteľný predmet: Populačný vývoj Slovenska a sveta
- IV. Povinne voliteľný predmet: Plánovanie a riadenie rozvoja priestorových systémov

I. VŠEOBECNÁ HUMÁNNÁ GEOGRAFIA A GEOGRAFIA VEREJNEJ SPRÁVY

- 1. Systém geografických vied, historický vývoj geografie a humánnej geografie (inštitucionalizácia geografie – Humboldt, Ritter), postavenie teoretickej geografie v systéme geografických vied.
- 2. Základné paradigmy geografického myslenia (geografia ako popisná veda – environmentálny determinizmus, hettnerovsko-hartshornovská koncepcia regionálnej geografie, geografia ako priestorová veda – kvantitatívna a teoretická geografia), idiografický a nomotetický prístup v geografii.
- 3. Geografia ako spoločenská veda (kritika pozitivizmu, radikálna geografia, behaviorálna geografia, humanistická geografia, štrukturalizmus, postmoderná geografia).
- 4. Geografia náboženstiev ako vedná disciplína (definícia, vývoj, vzťahy medzi reliógiou a priestorom, aktuálne témy).
- 5. Náboženská štruktúra obyvateľstva sveta, nové náboženstvá, sekularizácia ako významný svetový činiteľ.
- 6. Náboženská štruktúra Slovenska v časovom rámci 1900-1950-2011, základné trendy a východiská v kontexte spoločenských zmien.
- 7. Hierarchizácia a regionalizácia sídelných systémov (Hierarchizácie a regionalizácie centier osídlenia SR a vybraných štátov Európy, hierarchizácia hlavných miest Európy – 1999, definovanie miest – „cities“ v Európe podľa OECD – 2012; funkčné mestské regióny – koncepcia mestského regiónu, príklady vyčlenenia FMR – SR, Poľsko, Veľká Británia, Nemecko, hierarchizácia funkčných mestských regiónov v štátoch EÚ 2006 – FUAs, MEGAs – kategórie).
- 8. Súčasné sídelné procesy (suburbanizácia – hlavný sídelný proces v strednej Európe, doterajší vývoj v SR; metropolizácia – formovanie a identifikácia metropolitných území USA, Európy; mega-urbanizácia – formovanie mega-sídelných útvarov, mega-cities, megalopolisy, megapolitné územia USA; globálne mestá – Friedmanova koncepcia, hlavné ukazovatele, hierarchizácia, A.T. Kearney Global Cities Index – hodnotiace kritériá, hierarchizácia globálnych miest a ich aktualizácia, zastúpenie európskych miest, top globálne mestá, globálne regióny).
- 9. Plánovanie sídelných systémov (Plánovanie sídelného systému SR, sídelné kategórie v plánovacích dokumentoch v minulosti a súčasnosti, špecifiká ich plánovania; sídelná politika, svetové a európske dokumenty a konferencie o plánovaní miest – Európska charta miest, HABITAT, World Urban Forum; scenár urbánnej hierarchie Európy 2030).
- 10. Priestorové aspekty chudoby a sociálnych nerovností na Slovensku (neoliberalizmus, post-socialistická transformácia a sociálne nerovnosti, regionálne dimenzie chudoby, mestská/vidiecka chudoba, segregácia/separácia).
- 11. Charakteristika a časopriestorový vývoj rodových nerovností na Slovensku (základné aspekty feministickej geografie; vývoj rodových nerovností na Slovensku; ekonomické súvislosti rodových nerovností - trh práce, vzdelanie, mzdy; regionálne špecifiká –mesto/vidiek, verejné/súkromné priestory).
- 12. Etnicita a priestor: charakteristika etnických priestorových vzťahov na Slovensku, priestorové špecifiká Rómov na Slovensku, chudoba a sociálne vylúčenie Rómov.

13. Geografia verejnej správy (základná terminológia – územné a správne usporiadanie, územné členenie, správne členenie, priestorové jednotky, hierarchické úrovne, jednotky NUTS a LAU, sídla inštitúcií a ich územná pôsobnosť; princípy priestorovej organizácie verejnej správy, prístupy hodnotenia a kritériá územno-správneho členenia, typy reforiem verejnej správy).
14. Historické etapy územno-správneho usporiadania Slovenska (Veľká Morava, hradské španstvá, stolice, reforma Jozefa II., Bachov absolutizmus, etapa žúp – zásadné zmeny organizácie územia, príčiny zmien, regióny a ich centrá, okresy, zmeny kategórií miest, hlavné mesto, národnostná politika).
15. Etapy územno-správneho usporiadania Slovenska v rokoch 1918 – 1990 (etapa veľžúp, krajinské zriadenie, obnovenie veľžúp – Slovenský štát, etapa krajov, etapa veľkých krajov – regióny a okresy, ich centrá a zmeny, hlavné mesto).
16. Realizácia a dokumenty reformy verejnej správy SR v rokoch 1990 – 2001 (prechodná etapa 1990 – 1996 – obnovenie územnej samosprávy, zmeny v priestorovej organizácii miestnej štátnej správy; etapa 1996 – 2001 – Zákon o územnom a správnom usporiadaní SR – územné členenie, správne členenie, Zákon o samosprávnych krajoch).
17. Realizácia reformy verejnej správy SR od roku 2002 do súčasnosti (decentralizácia verejnej správy – prenos kompetencií; zmeny organizácie v miestnej štátnej správe – zrušenie okresov, zrušenie krajov; komunálna reforma – formovanie siete SOÚ; reforma ESO – obnovenie okresov, integrácia špecializovaných úradov).
18. Reformy verejnej správy vo vybraných štátoch Európy (Česká republika, Poľsko, Dánsko – inštitúcie reformy, doterajšie etapy reformy, regionálna úroveň, lokálna úroveň).
19. Problematika využitia demogeografických dát a ich počítačového spracovania pomocou geoinformačných technológií (aktuálne trendy z oblasti demografickej a cenžálnej informatiky u nás a vo svete, internetové riešenia – webové mapy a geoportály, metaformačné systémy, aplikácie).
20. Modelovanie demografických procesov a štruktúr v prostredí geografických informačných systémov (GIS) a technológií – metódy a techniky demogeografického výskumu v prostredí GIS, základné oblasti použitia.

II. DEMOGEOGRAFIA A DEMOGRAFIA

1. Demogeografia a demografia, objekt, predmet, vývoj demografie ako vedeckej disciplíny, vnútorná diferenciacia demografie, postavenie v systéme vied, vzťahy k príbuzným disciplínam, príklady presahov demografie a demogeografie, aktuálne výskumné otázky., význam výskumu pre spoločnosť – konkrétne príklady. Inštitúcie a akademické pracoviská zaoberajúce sa demografickým výskumom.
2. Systém demografickej štatistiky na Slovensku. Demografické procesy a udalosti, spôsoby ich zisťovania a základné zbierané údaje o nich. Sčítanie obyvateľstva vo svete a na Slovensku - história, princípy, metodické prístupy a zisťované údaje v sčítaniach na Slovensku. Miery (hrubé, čisté, špecifické, redukované, úhrnné, konečné,... miery populačných procesov) a kvocienty v demografii. Intervalové a okamihové ukazovatele. Ročné, priemerné ročné ukazovatele. Stredný a priemerný stav obyvateľstva.
3. Prospektívny a retrospektívny pohľad na vek a proces populačného starnutia. Typy a mechanizmy demografického starnutia. Metódy hodnotenia procesu populačného starnutia obyvateľstva - indikátory a grafické metódy. Dôsledky procesu populačného starnutia na spoločnosť.
4. Teória neolitickej a demografickej revolúcie - podstata, príčiny, datovanie, faktory, typy a dopady na charakter demografickej reprodukcie, demografická revolúcia versus populačná explózia.
5. Dielo a teória T.R. Malthusa – sociálno-ekonomické pozadie v dobe vzniku, hlavné postuláty, kritika Pittových zákonov, Malthusovi kritici a populacionizmus, neomalthuziáni, Rímsky klub.

6. Teória druhého demografického prechodu - podstata, prejavy, kritické pohľady na koncept (D. Coleman). Časovanie nástupu druhého demografického prechodu v Európe. Špecifiká druhého demografického prechodu v populáciách bývalého východného bloku.
7. Metódy analýzy plodnosti a potratovosti. Transverzálne a generačné ukazovatele intenzity a časovania plodnosti. Očistená úhrnná plodnosť od zmien časovania plodnosti (Bongaarts - Feeney metóda). Konečná plodnosť, štruktúra žien podľa počtu narodených detí, pravdepodobnosť zväčšenia rodiny a koncentrácia plodnosti. Zdroje údajov pre generačnú analýzu na Slovensku a ich kritické zhodnotenie. Potratovosť – definície, ukazovatele, zber dát, štruktúra ukončených tehotenstiev.
8. Metódy analýzy úmrtnosti I: Špecifická úmrtnosť. Dojčenská úmrtnosť a rozklad dojčenskej úmrtnosti. Úmrtnosť podľa príčin smrti. Zdravie a metódy jeho hodnotenia (princípy, ukazovatele, zdroje údajov, pojmový aparát).
9. Metódy analýzy úmrtnosti II: Úmrtnostné tabuľky, tabuľky dojčenskej úmrtnosti základné princípy konštrukcie a vzťahy medzi tabuľkovými funkciami. Jedno- a viacrozmerné dekompozičné metódy rozdielov stredných dĺžok života pri narodení (vek, pohlavie, príčiny smrti). Koncept odvrátiteľnej úmrtnosti.
10. Metódy hodnotenia sobášnosti rozvodovosti – pojmy, zdroje údajov, ukazovatele časovania a intenzity procesu. Model sobášneho správania Hajnalova línia a konštrukcia indikátora SMAM. Tabuľky sobášnosti slobodných (jednovýchodné, viacvýchodné, priama a nepriama metóda výpočtu pravdepodobností sobáša) a tabuľky rozvodovosti manželstiev podľa dĺžky trvania manželstva.
11. Odkladanie a rekuperácia plodnosti a sobášnosti v transverzálnom a generačnom prístupe. Voľba benchmark kohorty, miera odkladania a rekuperácie, index rekuperácie. Vplyv parity na úroveň odkladania a rekuperácie. Odhady budúceho vývoja konečnej plodnosti a štruktúry žien Slovenska podľa parity.
12. Populačné prognózovanie– prognóza verzus projekcia, hypotéza, variant, scenár, prístupy k prognózovaniu budúcnosti, popis kohortne - komponentnej metódy, úloha a význam prognóz v plánovaní na lokálnej, regionálnej a celoštátnej úrovni.
13. Jednoduché rastové, trendové, komparatívne modely v prognózovaní. Diskusia výhod a nevýhod extrapoláčnych modelov. Diskusia faktorov neurčitosti prognóz a meranie presnosti prognóz – čo a ako merať? Kvalita prognóz.
14. Čas v demografickej analýze. Transverzálny a longitudinálny prístup. Prospektívny a retrospektívny pohľad ako dva hlavné spôsoby longitudinálneho prístupu. Presný, dosiahnutý a dokončený vek. Demografická sieť (Lexisov diagram). Dva súbory hlavných priesečníkov a tri hlavné súbory udalostí. Elementárne súbory udalostí.
15. Štatistické metódy komplexného hodnotenia demografických javov a procesov v čase a priestore (závislosť, korelačná a regresná analýza, meranie asociácie, poradová korelácia, zhuková a faktorová analýza, meranie diverzifikácie štruktúr obyvateľstva).
16. Migrácia obyvateľstva – pojmový aparát, spôsoby merania, indikátory, problémy v evidencii, typy pobytov (trvalý, prechodný, obvyklý, typy povolení na pobyt), nelegálna migrácia, azyľ a azylové konanie. Migračné teórie.
17. Cenzové domácnosti – metodické princípy, rozdelenie, zdroje údajov, faktory a demografické procesy vplývajúce na ich počet, štruktúru a regionálnu diferencovanosť.
18. Populačná politika – definície, úlohy, ciele, význam, princípy, vzťah populačnej politiky a príbuzných politík, demografická panika a alarmizmus, príklady populačnej politiky v staroveku a v stredoveku, populačná klíma.
19. Populačná politika na príklade Číny – sociálno-ekonomické pozadie, ciele, opatrenia, dôsledky, pozitíva, negatíva, etická rovina, aktivity OSN z hľadiska populačnej politiky.
20. Populačná politika na Slovensku a v Európe – typy, režimy, prístupy, opatrenia, vplyv na rozdiely v plodnosti, zosúladovanie rodinného a pracovného života, efektívnosť a účinnosť populačnej politiky.

III. POPULAČNÝ VÝVOJ SLOVENSKA A SVETA

A/ POPULAČNÝ VÝVOJ SLOVENSKA

1. Vývoj pôrodnosti a plodnosti na Slovensku (základné súvislosti a ukazovatele v kontexte spoločenských súvislostí).
2. Vývoj úmrtnosti na Slovensku (základné súvislosti a ukazovatele v kontexte spoločenských súvislostí).
3. Vývoj sobášnosti a rozvodovosti na Slovensku (základné súvislosti a ukazovatele v kontexte spoločenských súvislostí).
4. Migračné pohyby na území Slovenska do roku 1950 (príčiny, smery, vznik a rozmiestnenie slovenských komún mimo územia dnešnej SR).
5. Migračné pohyby na území Slovenska od roku 1950 (príčiny, smery, charakteristika vnútornej a zahraničnej migrácie).
6. Biologické štruktúry obyvateľstva Slovenska. Časové a priestorové súvislosti vývoja pohlavnej a vekovej štruktúry na Slovensku.
7. Kultúrne a sociálne štruktúry obyvateľstva Slovenska. Časové a priestorové súvislosti vývoja národnostnej, vzdelanostnej a sociálno-ekonomickej štruktúry obyvateľstva SR.
8. Demografické štruktúry a procesy vo vzťahu k regionálnemu rozvoju (periférnosť, depopulačné regióny, redistribúcia po 1989).
9. Demografické štruktúry a procesy vo vzťahu k procesu suburbanizácie (odlišnosti v optike mesto - vidiek, základné trendy).
10. Demografické procesy a štruktúry najväčších miest Slovenska. (Základná charakteristika krajských miest, odlišnosti a podobnosti).
11. Prognózy populačného vývoja Slovenska – národná, regionálna úroveň, odvodené prognózy.
12. Nové formy rodinného správania v SR (kohabitácie, štruktúra domácností, legitimita narodených).
13. Postavenie Slovenska z hľadiska vývoja základných demografických procesov s štruktúrami medzi krajinami V4. Základné podobnosti a rozdiely.

B/ POPULAČNÝ VÝVOJ SVETA

14. Populačný vývoj sveta a kontinentov do začiatku nášho letopočtu, početnosť populácií a jej limity, významné medzníky, demografická reprodukcia a jej vtedajší charakter, populačný vývoj sveta a kontinentov od začiatku nášho letopočtu do druhej svetovej vojny.
15. Populačný vývoj po druhej svetovej vojne, rýchlosť rastu populácií, súčasná diferencovanosť dynamiky a štruktúr v globálnej mierke.
16. Francúzsko – jedno z ohnísk vzniku demografickej revolúcie, podmienky a priebeh demografickej revolúcie, Veľká Británia – podmienky a priebeh demografickej revolúcie, odlišnosti v porovnaní s Francúzskom.
17. Komparácia populačných trendov krajín západnej a stredovýchodnej Európy, odlišnosti doterajšieho vývoja a súčasného stavu.
18. Populačný vývoj najľudnatejších krajín sveta – Indie, Číny a USA.
19. Charakter populačného vývoja krajín mexicko-japonského typu demografickej revolúcie, demografické (a s nimi previazané –HIV, chudoba) problémy Afriky – demograficky najmladšieho kontinentu).
20. Medzinárodné migrácie v globálnom kontexte.

IV. PLÁNOVANIE A RIADENIE ROZVOJA PRIESTOROVÝCH SYSTÉMOV

A/ TEÓRIE REGIONÁLNEHO ROZVOJA A VÝSKUM REGIÓNOV

1. Región, regionalizácia a regionálny rozvoj (pojmy, determinanty regionálneho rozvoja), zmeny v chápaní regiónu, v kontexte vývoja paradigmy geografie.
2. Faktory, procesy a mechanizmy podmieňujúce regionálny rozvoj v globálnej a národnej mierke.
3. Teórie regionálneho rozvoja (vývoj, základné klasifikácie a delenia).
4. Neoklasické a neoliberálne teórie regionálneho rozvoja (lokalizačné teórie, nová ekonomická geografia), keynesiánske teórie regionálneho rozvoja (teória polarizácie, rastových pólov, model jadro – periféria).
5. Inštitucionálne teórie regionálneho rozvoja (konceptia inovácie a regionálny rozvoj – „Helix Triangel“ a konceptia globálnych produkčných sietí).
6. Regionálna konkurencieschopnosť, základné pojmy, faktory, ktoré ju podmieňujú.
7. Územno-správne členenie Slovenska (kritické hodnotenie), konceptia funkčných mestských regiónov v kontexte územno-správneho členenia štátu.
8. Teoreticko-metodologické koncepcie postkomunistickej transformácie (tri polarizácie výskumu regionálnej štruktúry, základné etapy transformácie spoločnosti).
9. Regionálny rozvoj a regionálne disparity na Slovensku (vývoj po roku 1989, identifikácia menej rozvinutých regiónov).
10. Regionálna politika (vývoj, nástroje, inštitúcie, efekty), nový (európsky) regionalizmus (inštitucionalizácia regiónov, top-down a bottom-up regionalizmus).

B/ ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

11. Územné plánovanie, základná terminológia, vzťah urbanizmu, územného plánovania a geografie, ciele a úlohy územného plánovania.
12. Nástroje územného plánovania (územnoplánovacie podklady a územnoplánovacia dokumentácia).
13. Etapy tvorby územného plánu, štruktúra územného plánu a jeho hlavné kapitoly, resp. okruhy.
14. Úrovne územného plánovania, rozdelenie kompetencií v rámci jednotlivých úrovní.
15. Priami a nepriami aktéri územného plánovania.
16. Zónovanie, typy zónovania (detailnejší pohľad na funkčné zónovanie, charakteristika vybranej funkčnej zóny).
17. Vývoj územného plánovania na Slovensku v období socializmu a po roku 1989 (porovnanie).
18. Zásady architektonicko-urbanistickej kompozície mesta a vidieka, ich hlavné (určujúce) a doplnkové (architektonický detail) časti, konkrétne príklady, vzájomné porovnanie.
19. Porovnanie územného plánovania s ostatnými formami plánovania (priestorové plánovanie, regionálne plánovanie, krajinné plánovanie, strategické plánovanie atď.).
20. Základné trendy v územnom plánovaní miest po roku 1989 a Konceptia územného rozvoja SR (spôsoby novelizácie územných plánov, dôvody novelizácie, spracovatelia územných plánov).

Poznámky:

1. *Študent odpovedá po dve otázky z dvoch povinných a jedného povinne voliteľného predmetu (spolu teda odpovedá na 6 otázok).*
2. *Študent získava po 2 kredity za povinné predmety a 1 kredit za voliteľný predmet (spolu 5 kreditov).*
3. *Do hodnotenia štátnej skúšky sa ešte ráta aj obhajoba diplomovej práce ako povinný predmet (za 10 kreditov).*